

111

Diósy Márton

A honi izraeliták között magyar nyelvet terjesztő pesti egylet

1848

Diósy Márton (1818?–1892), “A honi izraeliták között magyar nyelvet terjesztő pesti egylet, röviden: a magyarító egylet célja, szerkezete, működései, és történetének vázlata”, in: *Első magyar zsidó naptár és évkönyv 1848-ik szökőévre*. Közrebocsátja a Honi Izraeliták Között Magyar Nyelvet Terjesztő Pesti Egylet (Pest: Landerer és Heckenast, 1848), pp. 81–93

Irodalom:

Groszmann Zsigmond, “Az Izraelita Magyar Egylet törekvései”, *Libanon*, 3 (1938), pp. 39–43

(...) És ha kedves hazánkra fordítjuk figyelmünket, itt (...) a zsidó egyedül nem mutatott legkisebb kedvet hajdan dicső nemzetiségét, vagy ennek legfőbb tényezőjét, a nyelvet, halotti álmából fölébreszteni. Pedig e nyelvnek is voltak írói, költői, szónokai, minőkkel még nyelv nem bírt! Csupán a zsidók, kik nem csekély számmal segítik e hon közterheit viselni – sőt egynémely bátorszívű calculatortól számuk félelmetes roppantságra tétetik – a zsidó nem álmodozik külön nemzetiségről, az uralkodó nemzetével ellenkezőről; sőt napról napra – és e közharc alatt inkább, mint valaha – el-elhányja foszlányait a más nemzetekről reá ragadt küljeleknek, a magyar nemzetiség tényezőit iparkodván magáévá tenni. – De Hámán faja, úgy látszik, nem halt még ki egészen, és amit nagy elődük évezredekkel ezelőtt a persa-zsidók ellen fölhozott, azt az apróbb Hámánok a magyarhoni zsidókra mai napig alkalmazhatónak vélik: “Nyelve, szokásai e népek idegenek” – s ha az említett magyar-zsidó intézetekre hivatkozol: a magyarra fordított Hámán felkutat a Hegyalján egy-egy községet, hol a zsidó tanodában még nem tanítanak magyarul; ámbár életemet tehetném reá, hogy mikorára a rézaljai oláh vagy a kárpátaljai tót jól rendezett magyar szellemű népiskolákat alapítand: a hegyaljai zsidóéi már tökéletesen magyar szelleműek lesznek. És ha fiatalokat és véneket mutatsz föl, akik három év lefolyta alatt magyarul megtanultak: akkor fölcipel egy szurtos házalót, ki még most is hándelevuszt németül kiabál; vagy azt mondja reá: “Igen megtanul a zsidó magyarul, tán hamarébb, mint a német vagy a tót, de csak annyit, s a végre, hogy a csödhirdetéseket elolvashassa. –”

Hiába hivatkozol újabbkori Szanhedrim vagyis Rabbi-Synoda ünnepélyes hitletételére, miszerint a zsidó hajdankori hazáját, hol uralkodói, törvényhozói, profetái honoltak, elvesztvén; e veszteséget, minthogy e hazában még mindig mostohának tekintetik, siratja ugyan – már az, aki siratja –; de ő azért e haza édes fiának köteles magát tekinteni; Hámánfi valami penészes könyvből – miből ő ugyan betűt sem ismer, s amit te, ki értenéd, már rég a molyoknak adtad prédaul — kivillázza a Messiást: jó hossz szakállosan, samaron baktatva és Elias dudájától előrehirdetve – már nem tom a Sion vagy a Gellért hegye csúcsáról – a zsidókat a föld minden zugából összecsődítve, oda hagyatván velük minden ingatlan jószágait, és egyenest Jerusalembé vezetvén őket. – Tudod, amint azt úkapád

szépapádnak elmesélné. – Már hogy te e hitet nem betű szerint és anyagi értelemben, hanem képleges és szellemi értelemben veszed, miszerint Messiás és emancipatio egy és ugyanaz, mint az százezerszer bebizonyított, és hogy tovább ne menjek, már vagy harminc évvel ezelőtt az aradi rabbi által elmondott, meg- és aláíratott; ez antegonistádat el nem üti véleményétől és folyvást úgy tesz, mint ama török, ki a kereszténység tiszta erkölcsi tanait az oláh anyók babonái után ítélé meg. Hiába állítod, minden hiteles tekintélyre hivatkozva, hogy a zsidók csupán a tiszta Monotheismusban (magyarul: az isten egyetlenségében hitben) látják összekapcsolatuk lényegét, s hogy az egy vallást követők még korántsem egy nemzetségűek. – Antegonistád később a muselman-maurokból¹ spanyol-catholicussá vált nemzedékekkel egy nemzetségűnek vallani magát, csak hogy egy új, tőled be nem vallott, el nem ismert zsidó nemzetiséget rád disputáljon, mely a magyar nemzetiséggel homlokegyenest ellenkezik. S ha végre geographice és statistice bebizonyítod, miszerint a zsidó, mindazon tartományokban, hol az uralkodó nemzetiség egyszersmind túlnyomóbb civilisatióval is bír, már csak a civilisatio kedvéért is fölvevé azon nemzetiséget; s hogyha a nálánál nem míveltebb orosz csak erőszakkal tétethette le vele a szakált, az idegen talárt, és tolá reá az orosz nyelvet; a német, frank, ahol, holland és olasz nemzetiséget csupán az ebben rejlő civilisatio szelid hatalmánál fogva magáénak vallá, – s ha Magyarország felé fordítván a vita rúdját, következteted, hogy a zsidó csak addig beszélt, olvasott és írt németül, míg e nyelvben több élvet találta fölvilágosulást szomjuzó lelke számára: Hámánfi a zsidót váltig csak németség-apostolának, a németséghez szítónak fogja állítani.

De valjon mi magasb érdek kötne bennünket ama zagyva nyelv, vagy micsodához, mely fejletlenebb rokoninknál divatozik? Szent könyveink e nyelven vannak-e írva? Móses e nyelven szólt-e őseinkhez? A királyköltő e nyelven éneklé-e zsoltárait? Vagy tán több millionyi hitrokonink, kik a világ többi részein, de még azok is, kik Európában laknak – csupán Német- és Oroszhont kivéve – ismerik-e e nyelvet? Hisz még Magyarhonban is találtnak számos Szefardim vagyis spanyol-zsidó községek – Temesvárott, Új-Vidéken, Zimonyban s a t. – kik mai napig sem gyakorolják e nyelvet családi köreikben! Igen, de hát a héber nyelv? De anyai nyelve-e ez a zsidónak? Kitől értetik? a theologustól; hát a nemzsidó felekezeti hittudósoknál nem szokás-e szinte héberül tanulni? Igen, de ez az imádkozási nyelv. – Elég baj biz az, hogy még oly nyelven történik az imádkozás, mit az imádkozó maga sem igen ért; de éppen e körülménynél fogva bizton remélhetjük, hogy ha majdan a magyar nyelv ismerete általánosb leend, a fölvilágosultság tágasb kört nyervén, a magyarhoni zsidók sem fognak idegenkedni oly reformtól, mely sok külhoni imaházban már régóta be van hozva. Ámde Hámánfi kuruc egy antegonista: ha ekképpen a legalaposabb okokkal kiszorítod a vita teréről, oda hagyja azt, de meg nem adja magát, tán reád sem hallgatand, vagy egyenesen megvallja, hogy “biz ő nem igen ért hozzá, csak hogy annyi bizonyos előtte, miszerint “zsidó-magyar” csak oly compositum, mint olaj-víz, vagy víz-olaj, mi örökké csak víz és olaj marad.”

(...)

¹ Muzulmán (muszlim) / mór.

Igen, kedves atyámfiai! tennünk kell tehát; tényekkel kell bebizonyítunk, miként legforróbb óhajításunk magyarokká vagy is magyar-zsidókká lenni!

Tényekkel kell bebizonyítunk, miként a magyar-zsidó nem chimaera; hisz Ábrahám és Árpád földiek voltak, s miért nem egyesülhetnének utódaik egy eszmében: a nemzetiségben? A magyar nemzetiség és a mi vallásunk egy bölcsőből kerültek; miért ne lehetne azokat egybeolvasztani? Mi csorbitást szenvedne vallásunk: a monotheismus, ha nyelvre érzélem és értelemre magyarokká lennénk?

Magyar-zsidó egyesület, ez legyen a mi új szövetségünk, ennek legyünk apostolai. A synagoga alaposzlopai rendíthetetlenül megmaradhatnak; csupán a későbbi vándorlásunkban itt is, ott is fölszedett chaldeai, görög, római, maur, spanyol, francia, sarmata és német anyagú, színű és vegyületű vakolatokat, mik sem egymással, sem vallásunk lényegével össze nem illenek, össze nem is férnek, és csak az üldöztetési félelemtől remegő vagy az előítéléttől balra vezetett kéz hányt a templom égtiszta falaira, – csak ezeket hányjuk le és cseréljük föl a velünk egy eredetű, vérünkkel minden esetre a többi nyugoti fajknál rokonibb Magyar nemzeti színeivel. Érzélem- és eszmevilágunk magyar és nemzeti legyen. A nyelv, mely által azt kedves véreinkkel közöljük, magyar legyen. E nyelven szólítsa barát barátját, a szerető szívválasztottját, gyermek szüleit; e nyelven panaszoljuk el istenünknek földi bajainkat; és legyünk meggyőződve, hogy csakhamar szinte e nyelven fog hálaimánk is elzengettetni a nyert könnyítés és tökéletes föl szabadulásunkért.

De kivált titeket illet szózatom, népem műveltebbjei! (...) Ti, kiknek becsülete tiszta tükrét semmi úgynevezett zsidósbűn el nem homályosítja, és mégis a tompa érzékű tömegért is kell éreznetek, és az utált uzsorás bűneért szenvednetek, titeket illet a nagy munka. Legyetek buzgók, de legyetek okosak is. Se talárt, se kardot ne öltsetek: se vallási, se politicalai mozgalmakba szorosabb értelemben ne avatkozzatok. A mi terünk sem a zsynagoga, sem a megyeháza; se rabbik, se kortesek ne legyünk; a békés, barátságos társas-élet, az a te küzdő helyed, fölvilágosult magyar-zsidó! A család a te templomod; a csendes tűzhely a te oltárod; ennek közelében állítsd föl szónoki széked; egy kezdedben a Biblia, a másikban a nemzeti zászló; így lépj föl és hirdesd a mi új szövetségünk ígését. Ám! politicalailag mi nem emancipálhatjuk magunkat; de társaságilag igen, sőt a socialis emancipatio egyedül mitőlünk függ. Ez legyen végcélunk; oda vigyük rokonainkat, hogy az okvetlen bekövetkezendő polgáríttatásunk ne nagylelkű alamizsnaként, – ilyennek tekintetik még, fájdalom! az, minek megadását az örök igazság, az emberiség, mint kivált maga a közhon jóléte fennen követeli – hanem kiérdemlett díjjal adassék meg.

A magyar a németes zsidótól idegenkedett, féltette tőle nemzetiségét, s elzárta előtte köreit; a magyarul értő és érző zsidót, vagyis magyar-zsidót – higyjétek el – szívesen fogadandja föl – amint már szívesen is fogadja föl – köreibé.

Az út már meg van törve, egyrészt az igyekezet, másrészt a szíves megelőzés. Csak ezen kell haladnunk. De tova, még nagyon tova az út célja, roppant még az akadály, minthogy tán nem csupán a zsidóknak, de még maguknak a magyaroknak is többet kell tenniök a civilisatio érdekében (...).

Viszonyaink közt – hol a lengyel és cseh zsidók falkástoli bevándorlása szüntelen szemünkre lobbantatik – nekünk, kik azokat nemcsak be nem hívjuk, sőt

meg is köszönök szépen, ha otthon maradnának – mert itt a szűkre mért kenyeret még velük is meg kell osztanunk – tehát csak szemünkre hányatik a bevándorlás, de meggátlásra komoly lépés nem tétetik; – ily viszonyok közt, mondom a legmerészebb képzelettel sem remélhetni, hogy a magyarhoni zsidók mind egytől egyig megmagyarosodnának. Nem is az egyesekkel mint olyanokkal, hanem mint az egésznek tagjaival lehet dolgunk, miszerint az “értelmes többség” és mindazon intézetek, mik az összesség akarata és gondolkozása kifolyásának tekinthetők, nemzeti szelleműek legyenek. (...) Egyesek fogékonytalanságán ne akadjunk tehát föl; ernyedetlen buzgóságunk ne ismerjen akadályt. Még a gyanúsítás és a gúny is, melyek bizonyos oldalról el nem maradandanak, ne elkeserítőleg, lankasztólag, de ébresztőleg, edzőleg hasson buzgóságunkra. – Im már keletkeztét fővárosi magyarító egyesületünknek minő lelkes örömmel fogadá hitsorsosink értelmesb része! az összes magyar sajtó pedig amint lelkesítő buzditással üdvözlé első fölléptünket: úgy méltányló és elismerő figyelemmel kíséri haladásunkat.

Végre az atyailag gondoskodó kormány is megadá kegyes engedményét, és az isten megáldá fáradozásainkat.

Végaszavam ez: Magyarosodjunk és magyarosítsunk, polgárosodjunk, hogy polgárosíttassunk!